

LEKGOTLA LA MAEMO A TSHUPATLOTLO

MAEMO A GRAP A

PEHELO HO YA KA DIKAROLO

(GRAP 18)

Kananelo

Maemo a GRAP (Standard of GRAP) a *Tlaleho ho ya ka Dikarolo (Segment Reporting)* a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a *Tlaleho ya Tjhelete (International Financial Reporting Standard)* a *Dikarolo tsa Tshebetso (Operating Segments)* (IFRS 8) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) (IASB). Mongolo o dumelletsweng wa IFRS ke o phatlaladitsweng ke IASB ka lelemo le Senyesemane mme dikopi di ka fumanwa ka ho otloloha ho:

Motheo wa IFRS
30 Cannon Street
London, EC4M 6XH
United Kingdom

Internet: <http://www.ifrs.org>

Ditokelo tsa ho kopitsa ho IFRS, ditlhakisetsa, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlatso tse ding tsa IASB ke tsa Motheo wa IFRS mme dipehelo le maemo a amehang a lokela ho latelwa.

Maemo ana a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso, GRAP (Standard of Generally Recognised Accounting Practice, GRAP) a nkuwe haholoholo le ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSAS (International Public Sector Accounting Standard, IPSAS) ho *Tlaleho ho ya ka Dikarolo* a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSASB (International Public Sector Accounting Standards Board, IPSASB) la Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (International Federation of Accountants). Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente, IFAC e thehilwe ka 1977 ka maikemisetso a yona a ho ntshetsa pele le ho ntlafatsa porofeshene ka maemo a nang le kutlwano. IPSASB e nehelane ka setheo se akaretsang sa di-IPSAS, se tla sebediswa ho hlahisa Maemo a GRAP kamoso. Dikarolo tsa IPSAS tsa *Tlaleho ho ya ka Dikarolo* di hlahisitswe ho Marmo ana a GRAP ka tumello ya IPSASB.

Sengolwa se dumelletsweng sa di-IPSAS ke se phatlaladitsweng ke IFAC ka leleme la Senyesemane. Di-IPSAS di fuperwe ho Bukana ya Thuso ya IFAC ya Diphatlatso tsa Matjhaba tsa Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Pronouncements) mme di fumaneha ho tswa ho:

Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente
545 Fifth Avenue, 14th Floor
New York, New York 10017 USA
Inthanete: <http://www.ifac.org>

Ditokelo tsa ho kopitsa ho di-IPSAS, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlatso tse ding tsa IPSASB ke tsa IFAC mme dipehelo le maemo a amehang a lokela ho latelwa.

Ditokelo tsa ho kopitsa © 2016 ka Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Accounting Standards Board)

Ditokelo tsohle di babaletswe. Ha ho karolo le ha e ka ba efe ya phatlalatso ena e ka hlahiswang hape, ya bolokwa moo e ka fumanehang hape, kapa ya fetisetwa pele ka tsela efe kapa efe kapa ka mokgwa le ha e ka ba ofe, wa eleketeroniki, wa metjhini, wa kopitso ya foto, wa kgatiso, kapa o mong, ka ntle le ho fumana pele tumello ya Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo. Mongolo o dumelletsweng o phatlaladitswe ka leleme la Senyesemane. Tumello ya ho hlahisa botjha dikarolo tse mmalwa phatlalatsong ena ha e atise ho hanelwa.

Dikahare

Maemo a Tshebetso ya Tshupatloto e Ananetsweng ka Kakaretso Tlaleho ho ya ka Dikarolo

	Ditemana
Selelekela	
Morero	.01
Boholo bo Akaretswang	.02 – .04
Ditlhaloso	.05
Dikarolo	.06 – .13
Dikarolo tse ka tlalehwang	.14 – .17
Ditekanyetso tsa ho kopanya	.15 – .17
Tsebahatso	.18 – .23
Lesedi ka kakaretso	.20
Lesedi ka masalla kapa kgaello, matlotlo le mekitlane	.21 – .23
Tekanyo	.24 – .29
Dikutlwano	.27
Tlalehobotjha ya lesedi le tlalehilweng	.28 – .29
Ditsebahatso tsa setheo ka bophara	.30 – .32
Lesedi ka dibaka	.31 – .32
Diphumantsho tsa nakwana	.33
Letsatsi le qalang	.34
Ho hulwa ha Maemo a GRAP a <i>Tlaleho ho ya ka Dikarolo</i> (2005)	.35
Sehlomathiso sa 1 - Ditsebahatso tsa dikarolo tse hlalosang	
Sehlomathiso sa 2 – Ditokiso tse latetseng ho Maemo a GRAP	
Motheo wa diphetho	
Papiso le Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete a <i>Dikarolo tsa Tshebetso</i>	

PEHELO HO YA KA DIKAROLO

Selelekela

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso

Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ho latela Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999 (Public Finance Management Act, Act No. 1 of 1999, jwalo ka ha e lokisitswe, PFMA, le laelwa ho hlahisa tshebetso ya tshupatlotlo e ananetsweng ka kakaretso e tsejwang ka hore ke Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso, GRAP.

Lekgotla le tlameha ho hlahisa GRAP bakeng sa:

- (a) mafapha (ho kenyelletswa dikarolo tsa naha le porofentshe le mmuso);
- (b) ditheo tsa setjhaba;
- (c) ditheo tse hwebang (jwalo ka ha ho hlalosewa ho PFMA);
- (d) diinstitjushene tsa molaotheo
- (e) bomasepala le makgotla, dikomishene, dikhamphani, dikoporasi, matlole kapa ditheo tse ding tseo e leng tsa bomasepala le ho laolwa ke bona; le
- (f) Palamente le diketsamelao tsa diporofentshe.

Tse ka hodimo mmoho di bitswa "ditheo" Maamong a GRAP.

Lekgotla le dumelletse phethahatso ya Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete (di-IFRS) (International Financial Reporting Standards) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) bakeng sa:

- (a) ditheo tsa bohle tse fihlellang ditekanyetso tse boletsweng ho Taelo ya 12 ka Kgetho ya Ditheo tsa Bohle ya Moralo o Tshwanetseng wa Tlaleho (Appropriate Reporting Framework); le
- (b) ditheo tse leng tsa dife kapa dife tsa ditheo tsena mme di laolwa ke tsona.

Dipehelo tsa tjhelete di lokela ho hlalosewa e le tse latelang Maemo a GRAP feela ha di latela le ditaello tsohle tsa Maemo a GRAP a mang le a mang a tshwanelehileng le Ditlhakisetso (Interpretations) le ha e ka ba dife tse amehang tsa Maemo a GRAP.

Bofokodi le ha e ka ba bofe ba ho tshwaneleha ha Maemo a boletsweng bo a totobatswa ho Maemo ao.

Maemo a GRAP a *Tlaleho ho ya ka Dikarolo* a bontshitswe ditemaneng tsa .01 ho is ho .35. Ditemana tsohle tse ho Maemo a GRAP ana di a lekana ka matla. Ho tse etetseng pele dihlophisong ho qoqwa ka maemo le matla a sehlomathiso ka seng. Maemo ana a lokela ho utlwisiswa ka moelelo wa morero, motheo wa ona bakeng sa sephetho haeba ho tshwaneleha, *Tse tlang ka pele ho Maemo a GRAP, Tse tlang ka pele ho Ditlhakisetso tsa*

GRAP 18

Maemo a GRAP le Moralo wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements).

Maemo a GRAP le ona a lokela ho balwa hammoho le ditaelo le ha e ka ba dife tse neuweng ke Lekgotla di laela diphumantsho tsa nakwana, ekasitana le melawana efe kapa efe e neuweng ke Letona la tsa Tjhelete mabapi le matsatsi a nnete a Maemo a GRAP, a phatlaladitsweng ho Koranta ya Mmuso (Government Gazette).

Tshupo e ka etswa mona ho Maemo a GRAP a so kang a newa nakong ya ho phatlalatswa ha Maemo ana. Sena se etswa ho thibela ho tshwanela ho fetola Maemo a seng a neuwe ha Maemo a mang a phatlalatswa hamorao. Temana ya .11 ya Maemo a GRAP a *Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors)* e nehelana ka motheo wa ho kgetha le ho phethahatsa dipholisi tsa tshupatlotlo ha ho se na tataiso e totobetseng.

Morero

- .01 Morero wa Maemo ana ke ho theha dintlhatheo tsa ho tlaleha lesedi la tjhelete ka dikarolo. Ditsebahatso tsa lesedi lena di tla:
- (a) thusa basebedisi ba dipehelo tsa tjhelete ho utlwisisa haholwanyane mesebetsi ya nako e fetileng ya setheo, ho hlaloha sebopeho le diphetho tsa tjhelete tsa mesebetsi eo se bileng ho yona ekasitana le ditikoloho tsa moruo tseo se sebetsang ho tsona;
 - (b) thonya mehlodi e abilweng ho tshehetsa mesebetsi e bohlokwa ya setheo le ho thusa ketsong ya diqeto ka kabo ya mehlodi; and
 - (c) ntlafatsa ponahalo ya pehelo ya tjhelete le ho thusa setheo ho phethahatsa haholwanyane ditlamo tsa sona tsa ponahalo.

Boholo bo Akaretswang

- .02 *Setheo se lokisetsang le ho tlaleha ka dipehelo tsa tjhelete tlasa motheo wa pokello, se tla sebedisa Maemo ana tlalehong ya lesedi la dikarolo.*
- .03 *Maemo ana a tla sebediswa dipehelong tse arohaneng kapa tsa bonngwe tsa tjhelete tsa setheo le dipehelong tse kopaneng tsa tjhelete tsa setheo sa moruo.*
- .04 Haeba tlaleho ya tjhelete e fupere dipehelo tse kopaneng tsa tjhelete le dipehelo tse arohaneng tsa tjhelete tsa setheo se laolang ka bobedi, lesedi la dikarolo le hlokeha feela dipehelong tse kopaneng tsa tjhelete.

DITLHALOSO

- .05 *Mareo a latelang a sebediswa ho Maemo ana ka meelelo e neuweng:*

Botsamaisi bo kenya batho ba jarang boikarabelo ba meralo, tsamaiso le taolo ya mesebetsi ya setheo, ho kenyelletswa ba tshwereng taolo ya setheo ho latela molao, neng kapa neng ha ba hloka ho etsa mesebetsi e iwalo.

Karolo ke mosebetsi wa setheo :

- (a) *o hlalisa menyeta ya moruo kapa menyeta e lebelletsweng (ho kenyelletswa menyeta ya moruo kapa menyeta e lebelletsweng e amang diphapanyetsano pakeng tsa mesebetsi ya setheo se le seng);*
- (b) *oo sephetho sa ona se lekolwang botjha kgafetsa ke botsamaisi ho nka diqeto ka mehlodi e tla abelwa mosebetsi oo le tlahlolong ya mosebetsi wa sona; le*

(c) eo bakeng sa ona ho fumanehang lesedi la tjelele le ikemetseng.

Mareo a hlahositsweng hoMaemo a mang a GRAP a sebediswa ho Maemo ana ka meelelo e tshwanang le e neuweng ho Maemo ao a mang.

Dikarolo

- .06 Ditheo di laola mehlodi e mengata ya bohle le ho sebetswa ho fana ka thepa le ditshebeletso tsa mefuta e fapaneng dibakeng tse fapaneng le diterekeng tse nang le diphapantsho tse fapaneng tsa kahisano le moruo. Ditheo di laelwa ho sebedisa methodi eo di e abetsweng ka hloko le ka katleho ho fihlella merero ya tsona. Dipehelo tsa setheo ka bophara tse kopaneng tsa tjelele di fana ka tjehebokakaretso ya matlotlo a laolwang le mekitlane e bileng teng ho setheo se tlalehang, theko ya ditshebeletso tse fuweng le lekeno la lekgetho, dikabelo tsa bajete le pusetso ya ditheko e bileng teng ho thusa ka tjelele bakeng sa phaello ya ditshebeletso tseo. Le ha ho le jwalo, lesedi lena le kopantsweng le ke ke la fana ka lesedi ka merero e ikgethang ya mesebetsi le mesebetsi e meholo ya setheo se tlalehang le mehlodi e boloketsweng merero eo le mesebetsi eo ekasitana le ditheko tsa yona.
- .07 Ka hobane mesebetsi ya setheo e atisa ho ba e batsi, le hore e phethahatswa dibakeng tse fapaneng haholo tsa diphapantsho tse fapaneng tsa kahisano le moruo, ho a hlokeha ho tlaleha ka lesedi le sa kopanngwang la tjelele le leo e seng la tjelele ka dikarolo tse itseng tsa setheo. Hona ho fana ka lesedi le tshwanelehileng bakeng sa boikarabelo le ho nka diqeto.
- .08 Ha se dikarolo tsohle tsa setheo tse hlokehang ho ba karolo kapa karolwana ya karolo. Mohlala, karolo ya taolo kapa lefapha la mesebetsi le ke ke la etsa mesebetsi ya setheo e hlahisang menyetla ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng. Ka lebaka leo, mesebetsi ena e ke ke ya shejwa botjha nako le nako ke botsamaisi ba setheo. Mesebetsi ena ha e tlalehwe ka hore ke dikarolo ka ha e sa phethahatse tlhaloso ya karolo temaneng ya .05.
- .09 Bakeng sa Maemo ana, meralo ya menyetla setheo ya ha motho a tlohile mosebetsing ha se dikarolo.
- .10 Ditheo tse ngata di kgona ho bontsha ka ho hlaka dikarolo tsa tsona ka motheo wa ditlhaloso tsa dikarolo o temaneng ya .05. Le ha ho le jwalo, setheo se ka hlahisa dipehelo tseo ho tsona mesebetsi e tlalehwang ka ditsela tse fapaneng. Ha botsamaisi bo sebedisa sete e le nngwe kapa ho feta ya lesedi la karolo, dintlha tse ding di ka bontsha sete e le nngwe ya mesebetsi e le e leng karolo ya setheo, ho kenyelletswa sebopeho sa mesebetsi ena, boteng ba batsamaisi ba jarang boikarabelo ba yona, le lesedi le leng le tlalehwang ho bona.
- .11 Diphapantsho tsa karolo temaneng ya .05 di ka tshwaneleha ho disete tse pedi kapa ho feta tsa mesebetsi e nyallanang eo bakeng sa yona batsamaisi ba jarang boikarabelo. Moralo o jwalo ka dinako tse ding o bitswa sebopeho sa materikise sa

mokgatlo. Mohlala, ditheong tse itseng, batsamaisi ba bang ba jara boikarabelo bakeng sa dithoto le ditshebeletso tse fapaneng dibakeng tse fapaneng ka bophara, ha ka ho le leng tse ding di jara boikarabelo bakeng sa dibaka tse ikgethang. Botsamaisi bo ka sheba botjha nako le nako diphetho tsa disete ka bobedi tsa dikarolo, mme lesedi la tijelete le a fumaneha bakeng sa bobedi boo.

- .12 Ho tlaleha ka mefuta ya dikarolo e fetang o le mong dipehelong tsa ka ntle tsa tijelete ho ka fana ka lesedi le molemo haeba katleho ya meroro ya setheo e angwa ka matla ke mefuta e fapaneng ya dikarolo.
- .13 Moo setheo se hlwayang ho fetang sete e le nngwe ya dikarolo, jwalo ka ha ho hlaloswa temaneng ya .11, di ka tlalehwa ka ho arohana kapa ka ho ba materikise. Hape, moralo wa pehelo ho ya ka dikarolo wa motheo le o tshhehetsang o ka amohelwa ka feela ditsebahatso tse nyenyane tse entsweng ka dikarolo tse tshhehetsang.

Dikarolo tse ka tlalehwang

- .14 *Setheo se tla tlaleha ka ho arohana lesedi la karolo ka nngwe e seng e bontshitswe ho latela ditemana tsa .06 ho isa ho .13 kapa diphetho tsa ho kopanya dikarolo tseo tse pedi kapa tse fetang pedi ho latela temana ya .15.***

Ditekanyetso tsa ho kopanya

- .15 Setheo e ka kopanya dikarolo haeba dikarolo di na le diphapantsho tsa moruo tse tshwanang mme di kopanela bongata ba le ditekanyetso tsa ho kopanya tse lenaneng le ho temana ya .16 kapa ka bomong di se kgolo mme ho sehilwe moedi o molemo ho latela temana ya .17.
- .16 Dikarolo tse pedi kapa ho feta di ka kopanngwa ho ba karolo e le nngwe haeba kopanyo e kgema le morero wa Maemo ana mme karolo e na le diphapantsho tsa moruo tse tshwanang, mme dikarolo di kopanela boholo ba tse latelang:
- (a) sebopeho sa dithoto le/kapa ditshebeletso tse fuwang;
 - (b) mofuta kapa mokgahlelo wa moreki kapa moreki ya fuwang dithoto le ditshebeletso;
 - (c) mekgwa e sebediswang ho tsamaisa dithoto kapa ho fana ka ditshebeletso; kapa
 - (d) haeba ho tshwaneleha, sebopeho sa tikoloho ya melao e sebetsang karolong eo.
- .17 Ho ka ba le moedi o molemo wa palo ya dikarolo tse ka tlalehwang tseo setheo se di tsebahatsang ka ho arohana, tseo ha di fetilwe, lesedi la karolo le bang la dintlha tse ngata haholo. Le hoja ho se na moedi o nepahetseng o fumanweng, haeba palo ya

dikarolo tse ka tlalehwang ho latela temana ya .14 e eketseha hore e fete leshome, setheo se lokela ho ela hloko hore na karolo ya dikoto tse eketsehileng e ka fana ka lesedi le molemo le le tshwanelehileng.

Tsebahatso

.18 Setheo se tla tsebahatsa lesedi ho thusa basebedisi ba dipehelo tsa sona tsa tjhelete ho hlahloba sebopeho sa diphetho tsa tjhelete tsa mesebetsi eo setheo se kenang ho yona le ditikoloho tsa moruo tseo se sebetsang ho tsona.

.19 Ho fana ka sephetho sa ntlhatheo e ho temana ya .18, setheo se tla tsebahatsa tse latelang:

- (a) lesedi le akaretsang jwalo ka ha le hlaloswa temaneng ya .20;**
- (b) lesedi ka phaello kapa kgaello e tlalehilweng ya dikarolo, ho kenyelletswa le lekeno le ditshenyehelo tse kopanyelleditsweng dikarolong tsa phaello kapa kgaello tse tlalehilweng, matlotlo a dikarolo le dikoloto tsa dikarolo le motheo wa ho lekanya, jwalo ka ha ho hlaloswa ditemaneng tsa .21 ho isa ho .23; le**
- (c) kutlwano ya dipalotsohle tsa lekeno la dikarolo, phaello kapa kgaello e tlalehilweng ya dikarolo, matlotlo a dikarolo, dikoloto tsa dikarolo le thepa e nngwe ya bohlokwa ya dikarolo le bokalo bo tsamaelanang ba setheo jwalo ka ha ho hlaloswa temaneng ya .27.**

Ho kopanngwa ha ditjhelete tsa pehelong ya boemo ba tjhelete bakeng sa dikarolo tse ka tlalehwang le ditjhelete tse pehelong ya boemo ba tjhelete ba setheo ho a laelwa bakeng sa letsatsi ka leng leo ka lona ho fanwang ka pehelo ya boemo ba tjhelete. Lesedi ka dinako tsa pele le tla bolelwa botjha jwalo ka ha ho hlaloswa serapeng sa .28 le sa .29.

Lesedi ka kakaretso

.20 Setheo se tla tsebahatsa lesedi le latelang la kakaretso:

- (a) dintlha tse sebediswang ho bontsha dikarolo tsa setheo tse ka tlalehwang, ho kenyelletswa motheo wa mokgatlo (mohlala, hore na botsamaisi bo kgethile ho hlophisa setheo ho latela diphapang tsa dithoto le/kapa ditshebeletso, dibaka, melao, kapa motswako wa maemo ana);**
- (b) hore na dikarolo di kopantswe ekasitana le motheo wa ho kopanngwa; le**
- (c) mefuta ya dithoto le/kapa ditshebeletso tse fanweng ke karolo ka nngwe.**

Lesedi ka phaello kapa kgaello, matlotlo le dikoloto

.21 Setheo se tla tlaleha ka tekanyo ya phaello kapa kgaello bakeng sa karolo ka

nngwe e ka tlalehwang. Setheo se tla tlaleha ka tekanyo ya matlotlo le mekitlane bakeng sa karolo e ka tlalehwang ka nngwe haeba bokalo bo jwalo bo dula kamehla bo nehwa botsamaisi. Setheo se tla tsebahatsa le tse latelang ka karolo ka nngwe e ka tlalehwang haeba bokalo bo boletsweng bo kenyelleditswe tekanyong ya phaello kapa kgaello ya karolo e shejuweng botjha ke botsamaisi, kapa ka ho le leng di nehwa botsamaisi nako le nako, le hoja di sa kenyelletswa tekanyong eo ya phaello kapa kgaello ya karolo:

- (a) lekeno la ka ntle le tswang ho diphapanyetsano tse se nang poello e totobetseng;*
- (b) lekeno la ka ntle le tswang diphapanyetsanong tse nang le poello e totobetseng;*
- (c) lekeno le tswang diphapanyetsanong tse amang dikarolo tse ding setheong se le seng;*
- (d) lekeno la tswala;*
- (e) ditshenyehelo tsa tswala;*
- (f) phokotso ya boleng le phokotso ya boleng butle;*
- (g) thepa e molemo ya lekeno le ditshenyehelo tse tsebahaditsweng ho latela temana ya .97 ya Maemo a GRAP a Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Presentation of Financial Statements) (2010);*
- (h) thahasello ya mokgatlo ho phaello kapa kgaello ya balekane dikgwebong tsa boiteko bo kopanetsweng tse hlaloswang ka mokgwa wa ekwiti;*
- (i) ditshenyehelo tsa lekgetho la lekeno (haeba ho tshwaneleha); le*
- (j) dintho tsa bohlokwa tseo e seng tsa tjhelete tseo e seng tsa phokotso ya boleng le tsa phokotso ya boleng butle.*

.22 *Setheo se tla tlaleha lekeno la tswala ka thoko ho ditshenyehelo tsa tswala bakeng sa karolo ka nngwe e tlalehilweng ntle le ha boholo ba lekeno la karolo le tswa ho tswala, mme botsamaisi bo itshetlehile haholoholo ka lekeno la nete la tswala ho hlaloba mosebetsi wa karolo le ho nka diqeto ka mehlodi e tla abelwa karolo. Maamong a jwalo setheo se ka tlaleha lekeno la nete la tswala ya karolo la ditshenyehelo tsa tswala mme se tsebahatse hore se entse jwalo.*

.23 *Setheo se tla tsebahatsa tse latelang ka karolo ka nngwe e ka tlalehwang haeba bokalo bo boletsweng bo kenyelleditswe tekanyong ya matlotlo a karolo a shejuweng botjha ke botsamaisi, kapa ka ho le leng di nehwa botsamaisi nako le nako, le hoja di sa kenyelletswa tekanyong ya matlotlo a karolo:*

- (a) bokalo ba matsete ho balekane le dikgwebo tsa boiteko bo bopanetsweng tse hlaloswang ka mokgwa wa ekwiti; le*
- (b) bokalo ba dikeketso ho matlotlo ao e seng a jwale ntle le ditho tsa tjhelete, matlotlo a lekgetho a tjetjhisitsweng (ha ho tshwaneleha), matlotlo a*

menyetla ya kamora hoba motho a tlohe mosebetsing (bona Maemo a GRAP a Menyetla ya Basebeletsi (Employee benefit)) le ditokelo tse tlišwang ke dikonteraka tsa inshorentshe.¹

Tekanyo

- .24** *Bokalo ba ntho ka nngwe ya karolo e tlalehwang e tla ba tekanyo e tlalehilweng ho botsamaisi bakeng sa ho nka diqeto ka ho abela karolo mehlodi le ho hlahloba mosebetsi wa yona. Dipheto le ho hlakolwa ho etswang ha ho hlophiswa dipehelo tsa tjehele tsa setheo le dikabelo tsa lekeno di tla kenyelletswa ha ho fumanwa phaello kapa kgaello ya karolo e tlalehilweng ha feela di kenyelleditswe tekanyong ya phaello kapa kgaello ya karolo e sebediswang ke botsamaisi. Ka yona tsela eo, ke feela matlotlo ao le mekitlane eo e kenyelleditsweng tekanyong ya matlotlo a karolo le mekitlane ya karolo a sebediswang ke botsamaisi a tla tlalehwang bakeng sa karolo eo. Haeba bokalo bo abelwa phaello kapa kgaello ya karolo e tlalehilweng, matlotlo kapa dikoloto, bokalo boo bo tla ajwa ka mokgwa o kgotsofatsang.*
- .25** *Haeba botsamaisi bo sebedisa feela tekanyo e le nngwe ya phaello kapa kgaello ya karolo, matlotlo a karolo kapa dikoloto tsa karolo ha ho hlahlojwa mosebetsi wa karolo le ho nka qeto ka kamoo mehlodi e ka ajwang ka teng, phaello kapa kgaello ya karolo, matlotlo le mekitlane e tla tlalehwa ho latela tekanyo eo. Haeba motsamaisi bo sebedisa tekanyo e le nngwe - kapa ho feta - ya phaello kapa kgaello ya karolo, kapa ho feta bonngwe, matlotlo a karolo kapa mekitlane ya karolo, ditekanyo tse tlalehilweng e tla ba tseo botsamaisi bo dumelang hore di fumanwe ka ho latela dintlhatheo tsa tekanyo tse kgemang haholoholo le tse sebedisitsweng tekanyong ya bokalo bo tshwanelehileng dipehelong tsa tjehele tsa setheo.*
- .26** *Setheo se tla fana ka tlhaloso ya ditekanyo tsa phaello kapa kgaello ya karolo, matlotlo a karolo le mekitlane ya karolo bakeng sa karolo ka nngwe e ka tlalehwang. Setheo se tla tsebahatsa bonyane tse latelang:*
- (a) Motheo wa tshupatlotlo bakeng sa diphapanyetsano pakeng tsa dikarolo tse ka tlalehwang.*
- (b) Sebopelo sa diphapang le ha e ka ba dife pakeng tsa ditekanyo tsa phaello kapa kgaello ya dikarolo tse ka tlalehwang le phaello kapa kgaello ya setheo le dikgweba tse rekisitsweng (haeba ho sa hlaka ho tswa ditjeheleteng tse kopantsweng tse hlalositsweng temaneng ya .27). Diphapang tseo di ka kenyelletsa dipholisi tsa tshupatlotlo le dipholisi tsa kabo ya ditshenyehelo tsa motheo tse hlokehang bakeng sa ho utlwisisa*

¹ Bakeng sa matlotlo a hlophisitsweng ho latela tlaleho ya ho kgona ho lefa dikoloto, matlotlo a se nang poello e totobetseng ke matlotlo a kenyelletsang tjehele e lebelletsweng ho kgutliswa nakong e fetang ya dikgwedi tse leshome le metso e mmedi kamora nako ya tlaleho.

lesedi la karolo le tlalehilweng.

- (c) *Sebopeho sa diphapang le ha e ka ba dife pakeng tsa ditekanyo tsa matlotlo a ka tlalehwang le matlotlo a setheo (haeba ho sa hlaka ho tswa ditjheleteng tse kopantsweng tse hlalositsweng temaneng ya .27). Diphapang tseo di ka kenyelletsa dipholisi tsa tshupatlotlo le dipholisi tsa kabo ya matlotlo a sebediswang ka kopanelo a hlokehang bakeng sa ho utlwisisa lesedi la karolo le tlalehilweng.*
- (d) *Sebopeho sa diphapang le ha e ka ba dife pakeng tsa ditekanyo tsa mekitlane ya dikarolo e ka tlalehwang le mekitlane ya setheo (haeba ho sa hlaka ho tswa ditjheleteng tse kopantsweng tse hlalositsweng temaneng ya .27). Diphapang tseo di ka kenyelletsa dipholisi tsa tshupatlotlo le dipholisi tsa kabo ya mekitlane e sebediswang ka kopanelo e hlokehang bakeng sa ho utlwisisa lesedi la karolo le tlalehilweng.*
- (e) *Sebopeho sa diphetoho le ha e ka ba dife tsa dinako tse fetileng mekgweng ya tekanyo e sebediswang ho fumana phaello kapa kgaello ya karolo e tlalehilweng le sekgahla, haeba se le teng, sa diphetoho tseo ho tekanyo ya phaello kapa kgaello ya karolo.*
- (f) *Sebopeho le sekgahla sa dikabelo le ha e ka ba dife tse sa tshwaneng tsa dikarolo tse ka tlalehwang. Ka mohlala, setheo se ka abela karolo ditjeho tsa phokotso ya boleng ntle le ho abela karolo matlotlo a amehang a phokotso ya boleng.*

Dikutlwano

.27 Setheo se tla nehelana ka kutlwano ya tsohle tse latelang:

- (a) *Kakaretso ya makeno a dikarolo a ka tlalehwang ho lekeno le setheo*
- (b) *Kakaretso ya ditekanyo tsa dikarolo tse ka tlalehwang tsa phaello kapa kgaello ho phaello kapa kgaello ya setheo pele ho mesebetsi e rekisitsweng. Le ha ho le jwalo, ha setheo se abela dikarolo tse ka tlalehwang dintho tse kang ditshenyehelo tsa lekgetho (haeba ho tshwaneleha), setheo se ka tlisa kutlwano pakeng tsa paloyohle ya ditekanyo tsa dikarolo tsa phaello kapa kgaello ho phaello kapa kgaello kamora dintho tseo.*
- (c) *Paloyohle ya matlotlo a dikarolo tse ka tlalehwang ho matlotlo a setheo haeba matlotlo a dikarolo a tlalehwa ho latela temana ya .21.*
- (d) *Paloyohle ya mekitlane ya dikarolo e ka tlalehwang ho mekitlane ya setheo haeba mekitlane ya dikarolo e tlalehwa ho latela temana ya .21.*
- (e) *Paloyohle ya bokalo ba dikarolo bo ka tlalehwang bakeng sa ntlha ka nngwe ya bohlokwa ya lesedi e tsebahaditsweng ho bokalo bo tshwanelehileng bakeng sa setheo seo.*

Dinitho tsohle tse sebediswang ho kopanya dinitho di tla hlwauwa le ho hlaloswa ka bomong. Ka mohlala, tjhelete ya phetoho ka nngwe e kgolo e hlokahalang hore phaello kapa kgaello ya karolo e ka tlalehwang ho phaello kapa kgaello ya setheo ho tswa maanong a sa tshwaneng a tshupatlotlo e tla hlwauwa le ho hlaloswa ka bomong.

Tlalehobotjha ya lesedi le tlalehilweng

- .28 Haeba setheo se fetola moralo wa tlhophiso ya ona ya ka hare ka mokgwa o bakang hore kakaretso ya dikarolo tsa ona tse ka tlalehwang e fetohe, lesedi le tshwanelehileng bakeng sa dinako tse fetileng le tla tlalehwa botjha ntle le ha lesedi le sa fumanehe mme ditshenyehelo tsa ho le hlahisa botjha di le kgolohadi. Ho fumana haeba lesedi le sa fumanehe le ditshenyehelo tsa ho le hlahisa di ka ba hodimo, ho tla etswa bakeng sa ntlha ka nngwe ya tsebahatso. Ho latela phetoho ya kakaretso ya dikarolo tse ka tlalehwang, setheo se tla tsebahatsa hore na se tlalehile botjha dinitho tse tshwanelehileng tsa lesedi le karolo bakeng sa dinako tse fetileng.*
- .29 Haeba setheo se fetotse moralo wa tlhophiso ya sona ya ka hare ka mokgwa o bakang hore kakaretso ya dikarolo tsa ona tse ka tlalehwang di fetohe le hore lesedi la karolo la dinako tse fetileng le se bolelwe botjha ho bontsha phetoho, setheo se tla tsebahatsa lesedi la karolo bakeng sa nako ya jwale ka motheo wa kgale le o motjha wa ho arola dikoto ntle le ha lesedi le hlokehang le sa fumanehe mme ditshenyehelo tsa ho le hlahisa di tla ba hodimo haholo. Sena se tla etswa selemong seo phetoho e etsahalang ka sona.*

Ditsebahatso tsa setheo ka bophara

- .30 Serapa sa .31 ho isa ho sa .32 se sebetsa ho ditheo tsohle, ho kopanyelletswa le e nang le karolo e le nngwe e lokelang ho tlalehwa. Mesebetsi ya mekgatlo e meng ha e ya hlophiswa motheong wa diphapang tsa dibaka tsa tshebetso. Lesedi le hlokwang ho latela serapa sa .31 ho ya ho sa .32 le tla nehwa ha feela le sa nehwa e le karolo ya lesedi la karolo e lokelang ho tlalehwa e hlokehang ho latela Maemo ana kapa haeba e sa tlalehwa sebakeng se seng pehelong ya tjhelete.*

Lesedi ka dibaka

- .31 Mokgatlo o tla tsebahatsa dibaka tseo o sebeletsang ho tsona tseo e leng tsa bohlokwa molemong wa ho nka diqeto, ho kopanyelletsa le dinaha leha e le dife disele.*
- .32 Mokgatlo o tla tlaleha lesedi le latelang la dibaka, ntle le ha eba lesedi le hlokahalang le sa fumanehe mme ditjeho tsa ho le hlahisa di le ngata haholo:*

GRAP 18

- (a) lekeno la ka ntle le tswang dithekisetsanong tse se nang poello e totobetseng le lekeno la ka ntle le hlahang dithekisetsanong tse nang le poello e totobetseng tse tswang dibakeng tseo se sebeletsang ho tsona;**
- (b) kakaretso ya ditshenyehelo tse amahanngwang le dibaka; le**
- (c) matlotlo a sa fetoheng kheshe habonolo ntle le ditho tsa tjhelete, matlotlo a lekgetho le tjetjhisitsweng (moo a le teng), matlotlo a melemo ya kamora ho sebetsa, le ditokelo tse hlahang dikonterakeng tsa inshorentshe ya dibaka.²**

Ditjhelete tse tlalehilweng di tla thehwa leseding la tjhelete le sebediswang ho hlahisa dipehelo tsa tjhelete tsa mokgatlo. Haeba lesedi le hloka halang le sa fumanehe mme ditjeho tsa ho le hlahisa di le ngata haholo, ntlha eo e tla tsebahatswa. Mokgatlo o ka nna wa fana ka dikakaretso tsa lesedi la dibaka bakeng sa dihlopha tsa dibaka.

² Bakeng sa matlotlo a hlophisitsweng ho latela tlaleho ya ho kgona ho lefa dikoloto, matlotlo a se nang poello e totobetseng ke matlotlo a kenyelletsang tjhelete e lebelletsweng ho kgutliswa nakong e fetang ya dikgwedi tse leshome le metso e mmedi kamora nako ya tlaleho.

Diphumantsho tsa nakwana

- .33 Diphumantsho tse sa tiiswang tsa nakwana di tla sebediswa ke ditheo ha ho amohelwa la pele Maemo ana a laetsweng (di)taelong. Diphumantsho tsa Maemo ana di lokela ho balwa hammoho le e nngwe le e nngwe ya ditaelo tse tshwanelehileng.*

Letsatsi le qalang

- .34 Setheo se tla tshwanela ho phethahatsa Maemo a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo tse akaretsang dinako tse qalang ka, kapa kamora, letsatsi le tla behwa ke Letona la tsa Ditjhelete molawaneng o tla phatlalatswa ho latela karolo ya 91(1)(b) ya Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe (Public Finance Management Act No. 1 of 1999 as amended).*

Ho hulwa ha Maemo a GRAP a Tlaleho ho ya ka Dikarolo (2005)

- .35 Maemo ana a nka sebaka sa Maemo a GRAP a Tlaleho ho ya ka Dikarolo a phatlaladitsweng ka Hlakubele 2005.*

Sehlomathiso sa 1 - Ditsebahatso tsa dikarolo tse hlahosang

Sehlomathiso ke sa ho hlalosa feela mme ha se karolo ya Maemo. Sepho sa sehlomathiso ke ho hlalosa tshebediso ya Maemo ho thusa ka ho hlakisa moelelo.

Selelekela

Ditheibole le dintlha di hlakisa dikarolo tse tsebahatsang tseo Maemo ana a di hlohang bakeng sa setheo sa thuto seo haholoholo se tsehetwang ka tjelele ka kabo e dumelletsweng empa se fana ka ditshebeletso tse itseng tsa thuto tse lefellowang ho basebeletsi ba dikoporasi tse kgolo, le se ikopantseng le kgwebo ya ho theha motheo wa thuto wa poraefete o lefellowang. Mokgatlo o na le tshusumetso e kgolo motheong oo, empa ha o o laole.

Dintlha tsa karolo di a hloka hlahle selemo ka seng moo ho tlalehwang dipehelo tsa tjelele tse phethahetseng. Ditshupiso tsa serapa di amana le ditlhokahalo tse tshwanelehileng tsa Maemo ana.

Lesedi ka kakaretso (temana ya .20)

Mokgatlo o hlophisitswe mme o itlaleha ho botsamaisi motheong wa dikarolo tse nne tsa tshebetso tse kgolo: ditshebeletso tsa thuto ya poraemari, ya sekondari, ya theshari le e kgethehileng. Dikarolo di hlophisitswe motheong wa mofuta wa tshebeletso o fanwang le maraka o sebeletswang. Botsamaisi bo sebedisa dikarolo tsona tsena e le ho etsa qeto mabapi le maano a bohale. Dikarolo ha di a ka tsa kopanngwa bakeng sa morero wa ho tlaleha.

Mesebetsi e etswang ke dikarolo tsa ditshebeletso tse kgethehileng tsa thuto e kenyelletsa phumantsho ya ditshebeletso tsa thuto tse lefellowang ho basebeletsi ba dikoporasi tse kgolo. Ha ho fanwa ka ditshebeletso tsena ho ditho tse ka thoko yuniti ya karolo ya ditshebeletso tse lefellowang e sebedisa ditshebeletso tse fuwang ke dikarolo tsa poraemari, tsa sekondari le tsa theshari, mme ditshebeletso tseo di na le ditfello. Diphetiso tsena tse pakeng tsa dikarolo di a hlakolwa ha ho kopanngwa ditlaleho.

Lesedi le tlalehilweng mabapi le dikarolo tsena le sebediswa ke botsamaisi e le motheo wa ho hlahloba tsela eo dikarolo di sebeditseng ka yona le bakeng sa ho etsa diqeto tse amanang le kabo ya mehlodi. Ho tsebahatswa ha lesedi le mabapi le dikarolo tsena ho boetse ho nkwa ho loketse bakeng sa ho tlaleha ha kantle

GRAP 18

Lesedi le mabapi le phaello kapa kgaello, matlotlo le dikoloto (ditemana tsa .21 le .23) le ho kopanngwa ha ditlaleho (temana ya .27)

20X2 R'000	Poraemari	Sekondari	Theshari	Ditsebe letso tse kgethehi leng	Tse hlakolwang	PALYOH LE
LEKENO						
Lekeno le tswang ho diphapanyetsano tse se nang poello e totobetseng	29	19	22	17		
Lekeno le tswang ho diphapanyetsano tse nang le poello e totobetseng	3	2	-	9		14
Diphetiso pakeng tsa dikarolo	6	4	6	4	(20)	-
Dikabo tsa masalla tsa balekane				8		8
Lekeno lohle la dikarolo	38	25	28	38	(20)	109
DITSHENYEHELO						
Meputso le tefo ya basebeletsi	(23)	(16)	(13)	(15)		(67)
Phokotso ya boleng le phokotso ya boleng butle	(5)	(4)	(5)	(6)		(20)
Ditjeho tse ding	(7)	(5)	(10)	(7)	20	(9)
Ditshenyehelo tsohle tsa karolo	(35)	(25)	(28)	(28)	20	(96)
Masalla ohle a karolo	3	-	-	10	-	13
Lekeno la tswala						2
Lekeno le leng le sa ajwang						9
Ditjeho tsa tswala						(4)
Ditshenyehelo tse sa ajwang						(7)
Masalla bakeng sa nako	3	-	-	10	-	13
MATLOTLO						
Matlotlo a karolo	32	22	34	20		108
Matsete ho balekane (mokgwa wa ekwiti)				32		32
Matlotlo a sa ajwang						35
Matlotlo ohle						175
MEKITLANE						
Mekitlane ya karolo	15	10	8	9		42
Mekitlane e sa ajwang						40
Mekitlane yohle						82
LESEDI LE LENG						
Ditshenyehelo tsa motheo*	7	5	3	7		
<i>Dintha tseo e seng kheshe ho sa kenyelletswe</i>						
<i>Phokotso ya boleng</i>						
Ditshenyehelo tse so lefuwe	(5)	(3)	(3)	(3)		
Lekeno le tjetjhisitsweng	0	0	-	1		

* Ho sa kenyelletswe dikeketso tsa dintha tse tjehele le matlotlo a menyetla ya ha motho a se a tswile mosebetsing

GRAP 18

GRAP 18

20X1 R'000	Poraemari	Sekondari	Theshari	Ditshebelet so tse kgethehilen g	Tse hlakolwang	PALLOYOH LE
LEKENO LA KAROLO						
Lekeno le tswang ho diphapanyetsano tse se nang poello e totobetseng	24	16	23	17		80
Lekeno le tswang ho diphapanyetsano tse nang le poello e totobetseng	2	2	-	6		10
Diphetiso pakeng tsa dikarolo	4	2	7	6	(19)	-
Dikabo tsa masalla tsa balekane				7		7
Lekeno lohle la dikarolo	30	20	30	36	19	97
DITSHENYEHLO TSA KAROLO						
Meputso le tefo ya basebeletsi	(19)	(12)	(13)	(15)		(59)
Phokotso ya boleng le phokotso ya boleng butle	(4)	(3)	(7)	(4)		(18)
Ditjeho tse ding	(7)	(4)	(9)	(7)	19	(8)
Ditshenyehelo tsohle tsa karolo	(30)	(19)	(29)	(26)	19	(85)
Lekeno la tswala						2
Lekeno le leng le sa ajwang						7
Ditjeho tsa tswala						(4)
Ditshenyehelo tse sa ajwang						(7)
Masalla bakeng sa nako	-	1	1	10	-	10
MATLOTLO	0	0				
Matlotlo a karolo	30	20	30	19		99
Matsete ho balekane (mokgwa wa ekwiti)				26		26
Matlotlo a sa ajwang						30
Matlotlo ohle						155
MEKITLANE						
Mekitlane ya karolo	9	6	11	9		35
Mekitlane e sa ajwang						55
Mekitlane yohle						90
LESEDI LE LENG						
Ditshenyehelo tsa motheo	6	4	5	3		
<i>Dintha tseo e seng kheshe ho sa kenyelletswe</i>						
<i>Phokotso ya boleng</i>						
Ditshenyehelo tse so lefuwe	(1)	(1)	(3)	(3)		
Lekeno le tjetjhisitsweng	-	-	-	1		-

Tekanyo ya phaello kapa masalla a karolo, matlotlo le mekitlane (ditemana tsa .24 ho isa ho .26)

Dipholisi tsa tshupatlotlo tsa dikarolo di a tshwana le tse hlaloswang ho kakaretso ya dipholisi tsa tshupatlotlo tse kgolo, ntle le hore ditshenyehelo tsa dipenshene bakeng sa karolo ka nngwe di ananelwa le ho lekanngwa ho latela ditefo tsa kheshe ho leano la penshene.

Diphetiso tsa pakeng tsa dikarolo: lekeno la karolo le ditshenyehelo tsa dikarolo di kenyelletsa lekeno le ditshenyehelo tse hlahang ho diphetiso pakeng tsa dikarolo. Diphetiso tse jwalo di atisa ho tlalehwa ka ho lefella mme di hlakolwa nakong ya ho kopanya dipehelo. Bokalo ba diphetiso tsena e ne e le R20-dimiliyone (R19-dimiliyone ka 20X1).

Matsete a ho balekane kgwebong a tlalehwa ka ho sebedisa mokgwa wa ekwiti: mokgatlo o na le 40% ya diabo tsa AfricaED Ltd, e leng mokgatlo wa ditsebi tsa thuto o fanang ka ditshebeletso tsa thuto matjhabeng, e le ditshebeletso tse lefella tlasa konteraka le mekgatlo ya dikadimo tsa mekgahlelo e sa tshwaneng. Matsete a kentsweng ho tswala ya nete ya AfricaED le diabo tsa mokgatlo ona, ha a kopanyelletse matlotlong le lekenong la karolo. A bontshwa ka thoko tlasa ditshebeletso tse ding, e leng karolo e ikarabellang ka tsamaiso ya matsete ho molekane kgwebong.

Lesedi ka dibaka (ditemana tsa .31 le .32)

Boholo ba mesebetsi ya mokgatlo e Porofentsheng ya Gauteng ntle le hore jwalo ka karolo ya lenaneo la tshehetso o thehile dibaka tse ding Aforikabotjhabela molemong wa phumantsho ya ditshebeletso tsa thuto tsa sekontari. Kakaretso ya ditshenyehelo tsohle tsa ditshebeletso tse fuweng Aforikabotjhabela ke R5-dimiliyone (R4-dimiliyone ka 20X1). Kakaretso ya bokalo ba nnete ba dibaka tsa thuto Aforikabotjhabela ke R3-dimiliyone (R6.5-dimiliyone ka 20X1). Ho ne ho se na tjehele e sebedisitsweng ha ho fumanwa matlotlo a motheo Aforikabotjhabela ka selemo sa 20X2 kapa sa 20X1. Makeno ha a ajwe ho latela dibaka.

Theibole e ka tlase mona e bontsha tshebediso ya tjehele e bileng teng dibakeng ka ho fapana lebatoweng kamora ho fedisa diphetiso tse pakeng tsa dikarolo.

R'000	20x2	20X1
<i>Porofentshe ya Gauteng</i>		
Lebatowa la A	44	41
Lebatowa la B	19	16
Lebatowa la C	28	24
<i>Kakaretso e tlaasana</i>	91	81
<i>Ditshenyehelo matjhabeng – Aforikabotjhabela</i>	5	4
<i>Kakaretso ya ditshenyehelo tsa karolo</i>	96	85

Sehlomathiso sa 2 – Ditokiso tse latetseng ho Maemo a GRAP

Sepheo sa sehlomathiso ke ho bontsha ditokiso tse tla latela Maemo a mang a GRAP a bakwang ke ho phatlalatswa ha Maemo ana a GRAP.

Mongolo o lokisitsweng e bontshwa ka mongolo o motjha o thadilweng ka tlase mme mongolo o hlakotsweng ho thadilwe ka hare.

Ditokiso ho Maemo a mang a GRAP

Maemo a GRAP a Dipehelo tsa Phallo ya Tjhelete (Phatlaladitswe ka 2010)

A1. Lokisa temana e latelang ho GRAP 2

- .51 Lesedi le eketsehileng le ka tshwaneleha ho basebedisi bakeng sa ho utlwisisa boemo ba tjhelete le ho kgona ha mokgatlo ho lefa dikoloto. Ho kgothalletswa tsebahatso ya lesedi lena, hammoho le ditlhaloso tsa batsamaisi, mme tsebahatso e ka kopanyelletsa:
- (a) tjhelete e sa hulwang ya dikadimo eo mohlomong e leng teng bakeng sa mesebetsi ya kamoso le ho lefella ditshepiso tsa motheo, e leng se bontshang dithibello le ha e ka ba dife tshebedisong ya dikadimo tsena;
 - (b) ditjhelete tsohle tsa phallo ya kheshe tse tswang mosebetsing ka mong o etswang, wa ho etsa matsete le wa ho tshehetsa ka tjhelete o amanang seabo sa mokgatlo dikgwebong tsa boiteko bo kopanetsweng tse tlalehwang ho sebediswa kopano e lekalekaneng; le
 - (c) hore na bokalo le sebopeho sa tjhelete e setseng e thibetsweng ke bokae; le
 - (d) tjhelete ya phallo ya kheshe e hlahang mesebetsing e etswang, ya ho tsetela le ya ho tshehetsa ka tjhelete ya karolo ka nngwe e tlalehwang (sheba Maemo a GRAP a Tlaleho ho ya ka Dikarolo).

Motheo wa diphetho

Motheo wa diphetho o fana ka mabaka a Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) a ho hana ditharollo tse itseng tse amanang le tsebahatso ya lesedi la dikarolo. Motheo wa diphetho o tsamaisana le Maemo ana, empa ha se karolo ya ona.

Selelekela

Mokgwa o amohetsweng ke Lekgotla

- BC1. Maemo a GRAP a *Tlaleho ho ya ka Dikarolo* a phatlaladitsweng ka 2005 a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Standard) a *Tlaleho ho ya ka Dikarolo* (IPSAS 18), a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (IPSASB). Maemo ana ha a so tjhaelwe monwana hore a ka sebediswa.
- BC2. Ka Lwetse 2007, Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo le phatlaladitse Maemo a ntjhafaditsweng a *Tlaleho ho ya ka Dikarolo* (IFRS 8). Ditaello tsa IFRS 8 di thehilwe ho lesedi la dikarolo tsa setheo leo botsamaisi be le sebedisang ha se nka diqeto ka ditaba tsa mosebetsi. IFRS 8 e hlakotse taelo ya ho arohanya pakeng tsa dikarolo tsa poraemari le tsa sekondari; e ile ya kenya mohopolo wa dikarolo tsa tshebetso; mme e ile ya nolofatsa ditlhoko tsa tekanyo tse neng di kenyelleditswe nakong e fetileng ho IAS 14. IFRS 8 e boetse e kentse ditsebahatso tse batlwang tsa lesedi ka ditlhahiso le ditshebeletso, dibaka le bareki ba baholo.
- BC3. Ka Pudungwana 2009, Lekgotla le ile la nka qeto ya ho ntjhafatsa GRAP 18 e le ho e nolofatsa. Lekgotla le ile la nka qeto ya ho theha ditokiso tsena haholoholo ho IFRS 8. Ditlhokahalo tsa ditsebahatso tse ntjha di ne di ke ke tsa kenyelletswa, ntle le ha eba lesedi leo le se le ntse le fumaneha habonolo mme le sebediswa ke batsamaisi ha ba nka diqeto, kapa ditjeho tsa tsebahatso di ke ke tsa phahama ka ho fetisisa.
- BC4. Sehlooho sa Maemo ha se a ka sa ntjhafatswa, ka ha mokgwa wa ho sebetsa wa IASB wa ho bua ka "Dikarolo tsa Tshebetso" o sa ka wa bontsha mokgwa wa ho sebetsa oo Lekgotla le o amohetseng mabapi le ditlhaloso tsa dikarolo.

Boholo bo Akaretswang

- BC5. Lekgotla ha le a ka la lokisa boholo bo akaretsang ke GRAP 18 (2005) ka ha mekgatlo yohle e sebedisang Maemo a GRAP e ikarabella setjhabeng. Boholo bo akaretswang ke IFRS 8 ha bo a lokela mekgetlo ya lekala la setjhaba.

Ho hlwaya dikarolo tse tlalehwang

- BC6. Lekgotla le lokisitse tlhahloso ya karolo ho IFRS 8 hore e kopanyelletse le kgopolo ya hore karolo ke mosebetsi wa mekgatlo oo ho ona ho lebelletsweng

GRAP 18

melemo ya kamoso ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng ho fapana le karolo ya mokgatlo e ka fumanang makeno le ho ba le ditshenyehelo, ho tshwana le ho GRAP 18 (2005). Ha Lekgotla le hlwaya dikarolo lekaleng la setjhaba, le lemoha hore tlhahlobo ya tshebetso ya karolo e na le bobedi dintlha tse amanang le boleng le bongata. Ka lebaka leo, tlhahloso ya karolo e amana le tlhahlobo ya "diphetho" ha e bapiswa le "diphetho tsa mosebetsi".

- BC7. Lekgotla ha le a ka la amohela mokgwa wa ho sebetsa wa tshimoloho [kapa "threshold approach"] ho IFRS 8 e le ho hlwaya dikarolo tse lokelang ho tlalehwa. Lekgotla le dumela hore mokgwa wa ho sebetsa wa tshimoloho o ka nna wa fella ka ho se tsebahatse lesedi le tshwanelehileng lekaleng la setjhaba.
- BC8. Lekgotla le dumela hore ho molemo ho kopanya dikarolo tse itseng, empa ha le a ka la nka tekanyetso e ho IFRS 8 e le e molemo lekaleng la setjhaba. Ho kopanya lesedi la karolo ho ka nna ha eba molemo haholoholo moo dikarolo tsena di amanang le ho finyella sepheo se tshwanang kapa sepheo se tshwana haholo mme ho kopanngwa hona ha ditsebahatso ho ke ke ha ama hampe lesedi la bohlokwa la diqeto. Lekgotla le lokisitse ditekanyetso tsa IFRS 8 molemong wa lekala la setjhaba.

General disclosure requirements

- BC9. Lekgotla le amohetse ditlhokahalo tse akaretsang tsa ho tsebahatsoa dintlha ho IFRS 8, empa la di lokisa ka mabaka a itseng molemong wa lekala la setjhaba. IFRS 8 e tsepamisa haholo ho mesebetsi ya tlhahiso ya lekeno. Le hoja lesedi le amanang le sena le le tshwanelehileng, mekgatlo ya lekala la setjhaba e thahasella haholo tshebediso ya tjehele ya karolo ka nngwe. Hape, ho tshwanelehile le ho feta ho itshetleha ka bajete e ajuweng le makeno a mang a dithekisetsano tse se nang poello e totobetse.

Ditsebahatso tsa setheo ka bophara

- BC10. Lekgotla le ne le sa dumele hore ditsebahatso tsa mokgatlo ka bobatsi tseo ho neng ho nahanwa ka tsona ho IFRS 8 di ne di le tsa bohlokwa lekaleng la setjhaba. Dithoto le/kapa ditshebeletso tseo mokgatlo o di nehang di ba karolo ya thomo ya ona mme ho itshetleha ka "mehlodi ya lekeno" e ka sehloohong ho atile lekaleng la setjhaba. Basebedisi ba dipehelo tsa tjehele ba se ba ntse ba tlwaetse dintho tsena ha ba hlahloba dipehelo tsa tjehele tsa mokgatlo. Hape Lekgotla le ne le sa dumele hore tlhokahalo ya IFRS ya ho tlaleha feela "makeno a dinaha disele ha a bapiswa le a ka hara naha" e tshwanelehile ka ha boholo ba mekgatlo e sebetsa feela ka hara naha.
- BC11. Ka lebaka leo, Lekgotla le ile la amohela le ho lokisa tlhokahalo ya tsebahatso ya IFRS 8 ya hore dibaka e be tse tshwanelehileng bakeng sa ditlhoko tsa selehae tsa basebedisi ba dipehelo tsa tjehele mme le ne le sa hloke lesedi le amanang

GRAP 18

le dihlahiswa le ditshebeletso kapa lesedi le mabapi le bareki ba ka sehloohong jwalo ka ha ho laelwa ho IFRS.

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete a Dikarolo tsa Tshebetso (Pudungwana 2006)

Maemo a GRAP a *Tlaleho ho ya ka Dikarolo* (2010) a nkuwe haholoholo ho tswa ho Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete a *Dikarolo tsa Tshebetso* (IFRS 8). Diphapang tse kgolo pakeng tsa Maemo and le IFRS 3 di tjena:

- Kakaretso ya Maemo ana e fapane le IFRS 8 ka hobane ditheo tsohle tse sebedisang Maemo a GRAP di tlaleha lesedi la karolo haeba di la le dikarolo.
- Mantswe le mehlala e lokisitswe ka mabaka a boletsweng molemong wa lekala la setjhaba le a ho kgema le Maemo a mang a GRAP. Ho tea mohlala:
 - lebitso la Maemo ana ke "Tlaleho ho ya ka Dikarolo" e seng "Dikarolo tse Sebetsang";
 - Maemo a bua ka "dikarolo" e seng "dikarolo tsa tshebetso" mme mantswe "moetsi e moholo wa diqeto tsa tshebetso" a nketswe sebaka ke "botsamaisi". Tataiso e amehang e hlakotswe kapa ho lokiswa ka ha Maemo a GRAP a se a ntse a hlalosa "botsamaisi";
 - "motswadi" o nketswe sebaka ke "mokgatlo o laolang", "sehlopha" sa nkelwa sebaka ke "mokgatlo wa moruo," "pehelo ya lekeno le pharaletseng" ya nkelwa sebaka ke "pehelo ya tshebetso ya tjhelete", "phaello kapa tahlehelo" ya nkelwa sebaka ke "masalla kapa kgaello", "dihlahiswa le ditshebeletso" ya nkelwa sebaka ke "dithoto le/kapa ditshebeletso"; mme
 - tataiso ya ho kenya tshebetsong e nketswe sebaka ke mohlala wa lekala la setjhaba.
- Tsela eo dikarolo di hlwauwang ka yona ka merero ya ho tlaleha e fetotswe hore e finyelle ditlhokahalo tsa pono ya lekala la setjhaba.
- Tlhaloso ya karolo e fapane le ya karolo e sebetsang ho IFRS 8. Karolo ke "mosebetsi" kgahlanong le "karolwana" ya mokgatlo e "hlahisang melemo ya moruo le menyetla e lebelletsweng" kgahlanong le "fumana lekeno mme o be le ditjeho", le oo "diphetho" tsa ona di dulang di hlahlojwa ke batsamaisi kgahlanong le ho hlahlojwa ha "diphetho tsa tshebetso". Lentswe "e ikgethang" le nketswe sebaka ke "e ikemetseng."
- Ditekanyetso tsa pokello di lokisitswe mme Maemo ha a kenyetsetse mokgwa wa tshimoloho ho IFRS 8.
- Maemo ana a dumella ho tlaleha ha dikarolo tse ngata kapa ho amohelwa ha motheo wa karolo ya mathomo le ya sekontari.
- Ditlhokahalo tsa ho tsebahatsa dintlha tse akaretsang di lokisitswe hore di kopanyelletse ditsebahatso tsa makeno a se nang poello e totobetse.

GRAP 18

- Maemo ana a hloka hore ho tsebahatswe lesedi le amanang le dibaka, ho latela sebaka ka bomong, ka mabaka a makeno (dithekietsano tse nang le poello e totobetseng le tse se nang yona), tshebediso ya tjehele le matlotlo. IFRS 8 e hloka feela hore ho be le phapang pakeng tsa makeno le matlotlo a naha le a kantle ho naha. Ditsebahatso tse ding tsa mokgatlo ohle tse ho IFRS 8 ha di hlokahale Maamong ana.
- Diphumantsho tsa nakwana tsa Maemo ana ho sebetsanwa le tsona ka tsela e fapaneng le ho IFRS 8.